

รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาติ จังหวัดชุมพร

วันชัย ธรรมลัจจาร¹

อังคณา ธรรมลัจจาร²

พรนค์พิเชฐ แห่งหน³

พระวรรณไชย สิริวิวัฒน์⁴

วาสนา ม่วงแนม⁵

(Received: November 25, 2018; Revised: March 20, 2019; Accepted: June 5, 2019)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและถอดบทเรียนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาติ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาในอนาคต โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและตัวบุคคล โดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม คือ คณะกรรมการ 10 คน และสมาชิกกระจายทุกกลุ่มภูมิหลัง 33 คน รวม 43 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและนำเสนอเป็นพรรณนาความ ผลการศึกษาพบว่า มีการจัดสวัสดิการชุมชนทั้งเน้นตัวเงินและไม่ได้เน้นตัวเงิน โดยสวัสดิการที่เน้นตัวเงินจัดตั้งเป็น 9 กองทุนสวัสดิการย่อย ได้แก่ กองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา กองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก กองทุนสวัสดิการอาชีพ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยง กองทุนสวัสดิการซ่อมแซมทรัพย์สิน และกองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคง ส่วนที่ไม่ได้เน้นตัวเงิน คือ จัดให้มีทรัพย์สินของกลุ่ม เช่น เต้นท์ โต๊ะ เก้าอี้ ชุดเครื่องครัว เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกสามารถเช่าหรือ

¹ รศ.ดร., อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
Email: wanchai.m@psu.ac.th

² ผศ.ดร., อาจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา

³ ดร., ประธานมูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทโรเพื่อการวิจัย อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร

⁴ ดร., กรรมการมูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทโรเพื่อการวิจัย อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร

⁵ ดร., กรรมการมูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทโรเพื่อการวิจัย อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร

ยืมไปใช้ในงานครัวเรือน จุดเด่นของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการย่อย คือ มีการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะที่หลากหลาย และสมาชิกมีส่วนร่วมในการเข้ามารับผิดชอบและฝึการบริหารจัดการกลุ่มในฐานะอนุกรรมการ ส่วนปัญหาอุปสรรค พบว่า ขาดการขยายตัวทำให้เป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ อันเนื่องมาจากกรรมการมีประสบการณ์ขัดแย้งทางการเมืองในชุมชน จนขาดความกระตือรือร้นไม่กล้าขยายกลุ่มให้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับแนวทางการพัฒนาในอนาคต นอกจากจะสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกแล้ว ควรยกระดับกลุ่มไปสู่วิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบ การจัดสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงินชุมชน

Community Welfares Model of Ban Khao Dee Community Financial Institution, Chumphon Province

*Wanchai Dhammasaccakarn*¹

*Angkana Dhammasajjakan*²

*Pornpichet Hanghon*³

*Pra Wanchai Siriwanno*⁴

*Watsana Mouangnam*⁵

Abstract

The objective of this research is to study the management of community welfares, problems and obstacles, and future directions of Ban Khao Dee Community Financial Institution. The data were collected from relevant documents and persons by the method of interview and group discussion. There were two informants groups: 10 committee members and 33 general members from various backgrounds. The data were analysed by content analysis and presented in a descriptive form. The results showed that the community welfares were provided in the forms of financial support and facility support. The financial welfares were divided into the 9 sub-walfares funds: the child and education, the disabled and underprivileged, the elderly,

¹ Assoc. Prof. Dr., Senior Lecturer of Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla. Email: wanchai.m@psu.ac.th

² Assist. Prof. Dr., Senior Lecturer of Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla

³ Dr., President of Luangpusong Jantasaro for Research Foundation, Chumphon

⁴ Dr., Committee of Luangpusong Jantasaro for Research Foundation, Chumphon

⁵ Dr., Committee of Luangpusong Jantasaro for Research Foundation, Chumphon

the member health, the career, the community, the risk assurance, the property maintenance, and the asset security. In addition, the facility support was provided through the group's properties, such as tents, tables, chairs, kitchenware etc. for the member to rent or borrow. The outstanding points of the establishment of these sub-welfare funds were the diversity of welfare management, and the members' active participation in sharing in the responsibility and practicing group management as a sub-committee members. The problems and obstacles included the limitation in the growth of this small group due to the political conflicts in the community. This caused lack of enthusiasm in the expansion of the group inside. The directions for future development included meeting the member needs and raising the level of the group into community enterprises in order to develop the group's own community products.

Keywords: model, community welfares, community financial institution

บทนำ

คำว่า “สวัสดิการ” ในสังคมไทยเป็นเรื่องของการให้เพื่อการสงเคราะห์หรือการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของบุคคลในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้เงินหรือสิ่งของ ทั้งที่ให้เปล่าหรือกู้ยืมของกลุ่มองค์กรต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ นอกจากนี้ “สวัสดิการ” ยังถูกมองว่าเป็นเรื่องของสิทธิอันพึงมีพึงได้ ที่หากได้เป็นสมาชิกหรืออยู่ในเกณฑ์ที่มีการกำหนดแล้ว ก็เป็นสิทธิที่คนๆ นั้นพึงได้จากองค์กรที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ (Pochanukul, 2009) ในขณะที่ยังมีการสหประชาชาติได้ให้ความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ว่า หมายถึงระบบของการบริการสังคมและสถาบันที่จัดขึ้นอย่างมีระเบียบ เพื่อช่วยให้บุคคลแต่ละคนและกลุ่มมีมาตรฐานของชีวิตและสุขภาพในระดับดีที่พึงพอใจ ตลอดจนมีสัมพันธภาพทางสังคม ที่จะเปิดโอกาสให้แต่ละคนและกลุ่มมีความสามารถในการพัฒนาตนเองและกลุ่มได้อย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งมีโอกาสเสริมสร้างความอยู่ดีกินดีของตนเองและกลุ่ม ให้สอดคล้องกับความต้องการของครอบครัวและชุมชนด้วย (Boonyarattanasoontorn, 2012) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 (มาตรา 3) ที่ให้คำจำกัดความของ “สวัสดิการสังคม” ว่าหมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกัน การแก้ไข ปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึงตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ นอกจากนี้ใน มาตรา 5 ยังได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมว่าให้คำนึงถึงในเรื่องต่อไปนี้ คือ (1) สาขาต่างๆ ที่จะดำเนินการตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น การบริการทางสังคม การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ การประกอบอาชีพ นันทนาการ และกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น และ (2) ลักษณะหรือรูปแบบและวิธีการในการดำเนินการ เช่น การส่งเสริมการพัฒนา การสงเคราะห์ การคุ้มครอง การป้องกัน การแก้ไข และการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น จึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า สวัสดิการสังคม หมายถึงระบบการจัดบริการทางสังคมในด้านต่างๆ ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคง

ทางสังคม โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

แนวโน้มการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย มีความหลากหลายมากขึ้นตามสภาพความซับซ้อนของสังคมไทย ส่งผลให้ทิศทางการจัดสวัสดิการสังคมในอนาคตมีลักษณะเป็นแบบสวัสดิการพหุลักษณะ (welfare pluralism) มากขึ้น อันเป็นรูปแบบของการให้บริการที่มีความหลากหลายตามวิถีแห่งวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อถือตามหลักศาสนา ค่านิยมของคนเฉพาะกลุ่ม อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ตั้งแต่ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ธุรกิจ เอกชน และรัฐ เข้าร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้ตรงกับความต้องการของประเด็นปัญหาพื้นที่และกลุ่มมากขึ้น การจัดสวัสดิการพหุลักษณะจึงเป็นรูปแบบสวัสดิการทางเลือก ที่เชื่อว่าการจัดสวัสดิการสังคมมิใช่เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป ดังนั้นการจัดสวัสดิการสังคมกระแสหลักที่รัฐเป็นเจ้าของ จะถูกลดบทบาทลงมาเป็นเพียงผู้ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนากลไก และสร้างมาตรการใหม่เพื่อรองรับกับปัญหาสังคมในอนาคต เช่น สวัสดิการชุมชนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สวัสดิการชาวบ้าน สวัสดิการออมทรัพย์ของชุมชน สวัสดิการฐานทรัพยากรธรรมชาติ สวัสดิการพื้นที่เน้นการให้ความช่วยเหลือผ่านความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฐานวัฒนธรรมแบบเกื้อกูล ฐานความเชื่อทางศาสนา อาทิ การทำบุญสลากภัต ทานทอดในพื้นที่ยุทธสถาน การใช้ชะกาดในพื้นที่ถิ่นของชุมชนมุสลิม การเลี้ยงผีในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เป็นต้น (Kamhom, 2004) ดังนั้นสวัสดิการชุมชนจึงเป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลที่เริ่มจากการพึ่งตนเองก่อน เป็นการช่วยเหลือที่มากกว่าเงินหรือวัตถุ แต่เน้นความสัมพันธ์ที่ดี การมีน้ำใจ การไว้วางใจซึ่งกันและกัน การมีกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นการสร้างการออมเพื่อการพัฒนาให้เป็นกองทุนมากกว่ากองทุน ทุกคนต่างเป็นผู้ให้และผู้รับ “ให้อย่างมีคุณค่าและรับอย่างมีศักดิ์ศรี” การช่วยเหลือที่เผื่อแผ่ถึงผู้ทุกขยากและด้อยโอกาสในชุมชน สวัสดิการชุมชนจึงต่างจากระบบประกันเชิงพาณิชย์ ที่ให้ความสำคัญกับระบบสมาชิกและการได้รับประโยชน์จากเบี้ยประกันเป็นหลัก (Community Organizations Development Institute (CODI), 2007)

สถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาดี (นามสมมติ) ก่อตั้งขึ้นพร้อมกับกองทุนหมู่บ้านเขาดี (นามสมมติ) อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร เมื่อปี 2544 ตามนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้น

โดยกองทุนหมู่บ้านฯมีแผนงานที่จะผลักดันตนเองให้เป็นธนาคารชุมชนฯ แต่ก็ต้องชะลอออกไปเนื่องจากสมาชิกมีความประสงค์กู้เงินเป็นรายปี ต่อมาหลังจากธนาคารออมสินเปิดโอกาสให้กู้เงินเพิ่มทุนได้ ในปี 2548 กองทุนหมู่บ้านฯจึงมีการขอกู้เงินเพิ่มทุน 1 ล้านบาทและนำเงินมาบริหารจัดการในลักษณะธนาคารชุมชนเป็นผลสำเร็จ มีการเปิดทำการทุกวันพุธของสัปดาห์ ต่อมาเกิดปัญหาการเมืองท้องถิ่นในชุมชน ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นประกาศว่าต้องการนำกองทุนหมู่บ้านฯไปบริหารจัดการเอง เนื่องจากต้องการฐานเสียง ส่งผลให้ธนาคารชุมชนฯต้องแยกตัวออกมาจากกองทุนหมู่บ้านฯ เพราะยังมีพันธะในสัญญากู้เงินกับธนาคารออมสิน จึงแยกตัวออกมาในปี 2550 และจัดตั้งภายใต้ชื่อสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี หลังจากนั้นได้หาทางออกโดยยื่นขอรับการรับรองและผ่านการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์จากคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ในปี 2551 ตามความในมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 ส่งผลให้ชื่อกลุ่มมีข้อความ “องค์กรสาธารณประโยชน์” ต่อท้ายชื่อตามกฎหมาย

สถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี มีพัฒนาการด้านการบริหารจัดการของตนเองอย่างเป็นเอกลักษณ์น่าสนใจ สามารถเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาหรือเป็นทางออกให้กับองค์กรการเงินชุมชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เนื่องจากยังมีชุมชนอีกจำนวนมากในปัจจุบันที่ประสบปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชน อันเนื่องมาจากการมีองค์กรการเงินที่เป็นแหล่งทุนในชุมชนท่ามกลางความไม่พร้อมของบุคลากรในชุมชน อาทิ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น ในขณะที่รัฐบาลใช้กลุ่มเหล่านี้เป็นเครื่องมือทางนโยบายเพื่อซื้อใจประชาชนในระดับฐานรากและฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับล่าง โดยอุดหนุนเงินงบประมาณมากมายลงไปยังกลุ่ม แต่ขาดการศึกษาอย่างจริงจังว่ามีจำนวนกี่กลุ่มที่ควรอุดหนุนลงไปให้ มีกี่กลุ่มที่อุดหนุนลงไปแล้วก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชนเพิ่มขึ้น หรือมีกี่กลุ่มที่มีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ที่ไม่ควรอุดหนุนเพิ่มเติมลงไป จนก่อให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกในชุมชน เกิดความขัดแย้งในการปล่อยเงินกู้ให้กับกลุ่มพรรคพวกของตนเอง และไม่ให้สิทธิอีกกลุ่มหนึ่งได้เงินกู้โดยอ้างว่าเงินหมดหรือไม่มีเงิน เป็นต้น ซึ่งสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคีใช้วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการตั้งหลักสู้ ไม่ได้หลีกเลี่ยงปัญหา แต่เน้นการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเป็นระบบระเบียบมากขึ้น ยึดระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เน้นสร้างความแตกต่างจากกลุ่มเดิมหรือกลุ่มโดยทั่วไปด้วยการจัดให้มีสวัสดิการที่หลากหลายตามแนวทาง

สวัสดิการแบบพหุลักษณะ ในขณะที่กลุ่มอื่นๆ ไม่มี พยายามฝึกกระบวนการบริหารจัดการกลุ่ม ไปยังคนรุ่นใหม่ ด้วยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการย่อยแล้วจัดให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบ เป็นการเฉพาะ โดยที่แต่ละกองทุนสวัสดิการย่อยมีระเบียบปฏิบัติเป็นของตนเอง ดังจะเห็นได้จากประธานฯ ได้ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นมาของสถาบันการเงินชุมชนว่า “...เราถือว่าสถาบันการเงินชุมชนฯ เกิดขึ้นมาพร้อมกับกองทุนหมู่บ้านฯ ตั้งแต่ปี 2544 แล้ว เพราะทุกวันนี้สมาชิกรุ่นแรกก็ยังมีรหัสสมาชิกที่ 2544 มากกว่า 20 คน ตอนเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ ครั้งแรกในปี 2544 ผมก็เป็นประธาน และสามารถนำพากองทุนหมู่บ้านฯ คว่ำรางวัลกองทุนหมู่บ้านฯ ดีเด่น เป็นตัวแทนของอำเภอเมืองชุมพร ขึ้นไปรับโล่จากรัฐบาลที่มีการประกวดกองทุนหมู่บ้านฯ ครั้งแรกในปี 2546 ที่เมืองทองธานี แม้ว่าช่วงนั้นจะยังไม่เกิดธนาคารหมู่บ้านก็ตาม แต่เราก็มีแผนเอาไว้แล้ว ดังนั้นเมื่อมีโอกาสธนาคารออมสินเปิดให้เพิ่มทุน ผมก็พากรรมการไปกู้เงินมาทำธนาคารหมู่บ้านเลย 1 ล้านบาท ชาวบ้านถูกใจมาก มีเงินกู้ธนาคารหมู่บ้านเป็นรายงวด ในขณะที่เงินกู้กองทุนหมู่บ้านฯ เป็นรายปี ชาวบ้านบอกได้ 2 เดือนทุกอย่างกำลังไปได้สวย แต่คำโบราณที่ว่า “จงทำดีแต่อย่าเด่นจะเป็นภัย” มันก็ตามมารังควาญผม จนต้องเปิดศึกกับผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น สุดท้ายก็เลยต้องแยกกลุ่มกัน เดิมจะใช้ชื่อว่าธนาคารหมู่บ้านฯ แล้ว แต่มีคนทักท้วงว่าอาจเข้าข่ายผิดกฎหมายธนาคาร ก็เลยเปลี่ยนมาใช้ชื่อสถาบันการเงินชุมชนฯ แทน...” (สัมภาษณ์ประธานฯ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2560)

นอกจากนี้ ประธานฯ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการย่อยมีเจตนาซ่อนอยู่ 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรก เจตนาให้มีการจัดสวัสดิการพหุลักษณะที่มีความหลากหลาย เพื่อให้มองว่าเหนือชั้นกว่ากลุ่มเดิม และส่วนที่สอง ต้องการฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมสมาชิก โดยจัดให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบเป็นการเฉพาะ เพื่อฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมและฝึกบริหารจัดการกลุ่ม แม้ว่าแต่ละกองทุนสวัสดิการย่อยจะมีจุดร่วมคล้ายคลึงกันแต่ก็มีความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน และแม้ว่าบางกองทุนสวัสดิการย่อยแทบจะไม่มีกิจกรรมให้ทำ แต่ก็เป็นการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและการบริหารจัดการ อันเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการมองถ่ายให้กรรมการกลุ่มรุ่นใหม่ในอนาคตได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งจุดแข็งของกลุ่มที่สามารถผ่านพ้นวิกฤติความขัดแย้งภายในชุมชนมาได้ ก็คือการเน้นปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับอย่างจริงจัง เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผล โปร่งใสตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบต่อสมาชิกทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม และที่สำคัญมีการวางกรอบการดำเนินงาน คือกิจกรรมทุกอย่างดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้น

การศึกษาในครั้งนี้นอกจากจะได้ทราบถึงพัฒนาการของกลุ่มจากการถอดบทเรียนการดำเนินงานตลอด 16 ปีที่ผ่านมาแล้ว ยังได้ข้อมูลสำคัญ จุดแข็ง จุดอ่อน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและแนวทางพัฒนาในอนาคตด้านการจัดสวัสดิการชุมชนในแนวทางสวัสดิการแบบพหุลักษณะ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากลุ่มให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและถอดบทเรียนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคีที่ผ่านมา ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป

วิธีการวิจัย

1. แหล่งข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) จากการปฏิบัติงานจริงของกลุ่มสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี ที่ได้จากการสนทนา พูดคุย และสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และข้อมูลทุติยภูมิ (second data) ที่ได้จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของกลุ่ม อาทิ ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม งบดุลบัญชีของกลุ่ม เป็นต้น

2. พื้นที่วิจัย เป็นการถอดบทเรียนจากการปฏิบัติงานจริงในรอบ 16 ปี ของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร

3. ผู้ให้ข้อมูลหลัก การศึกษาในครั้งนี้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (purposive sampling) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารจัดการกลุ่ม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มคณะกรรมการบริหารสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี จำนวน 10 คน และ 2) กลุ่มสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี ซึ่งแบ่งออกตามลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มภูมิหลัง ประกอบด้วย กลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 10 คน กลุ่มญาติของผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส (จากสมาชิกผู้พิการ 3 คน) จำนวน 3 คน กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน และกลุ่มสมาชิกสามัญทั่วไป จำนวน 10 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 43 คน

4. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคีได้ประสานงานให้มูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทร์เพื่อการวิจัย เข้ามาช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และ

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงมากที่สุดจึงได้ใช้เทคนิคการศึกษาหลายอย่าง ได้แก่ 1) ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (document data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติงานของกลุ่มสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาดี เช่น ระเบียบข้อบังคับกลุ่ม ระเบียบปฏิบัติ เอกสารบัญชีขงมูล และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) เป็นการสนทนาพูดคุยและใช้คำถามแบบไม่มีโครงสร้าง ไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัดต่อข้อคำถาม ซึ่งจะใช้รูปแบบนี้กับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสองกลุ่มรวมทั้งสนทนาพูดคุยเพิ่มเติมจากสมาชิกที่มาใช้บริการในกลุ่มโดยบังเอิญ 3) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยมีแนวคำถามที่เตรียมไว้ ได้มีการประสานกับผู้ให้ข้อมูลหลัก นัดหมายวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ที่แน่นอน และไปทำการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาที่กำหนด โดยใช้รูปแบบนี้กับคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาดีทุกคน และสมาชิกโดยเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้ที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลได้ของกลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มสมาชิกสามัญทั้งชายและหญิง 4) การสนทนากลุ่ม (group discussion) โดยใช้เทคนิคนี้กับกลุ่มคณะกรรมการและสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาดี เพื่อระดมความคิดเห็นและถอดบทเรียนการดำเนินงานตลอด 16 ปีที่ผ่านมา เพื่อให้ได้ข้อมูลโดยองค์รวมทั้งหมด และ 5) มีการขออนุญาตบันทึกเสียง และถ่ายภาพ เพื่อนำไปประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ขั้นตอนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) ประสานงานมูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทโรเพื่อการวิจัย เพื่อทำหน้าที่นักวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการวิจัย 2) จัดประชุมคณะกรรมการและสมาชิก เพื่อชี้แจงเป้าหมายโครงการและปรึกษาหารือในเรื่องที่เกี่ยวข้อง 3) คัดเลือกสมาชิกแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้และสามารถให้ข้อมูลได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนะโครงการ 4) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (literature review) 5) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 6) ดำเนินการจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานที่ผ่านมา 7) ประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูล และ 8) จัดทำอาร์ตเวิร์ค ร่างเล่มวิจัยฉบับสมบูรณ์ ตรวจสอบความถูกต้องรูปเล่มเอกสาร และจัดพิมพ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาเพื่อถอดบทเรียนและทราบข้อเท็จจริงจากการปฏิบัติงานจริงของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคีในครั้งนี้ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งจากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) โดยการประมวลผล จำแนกข้อมูล และจัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำเสนอเป็นข้อมูลในลักษณะพรรณนาความ (descriptive) เพื่อจำแนกให้เห็นการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการชุมชนของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคีที่ผ่านมา ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดสวัสดิการชุมชนของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี พบว่า แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สวัสดิการที่เป็นกองทุนการเงิน และสวัสดิการที่ไม่ใช่กองทุนการเงิน ดังนี้

1.1 สวัสดิการที่เป็นกองทุนการเงิน ดำเนินการโดยจัดตั้งเป็น 9 กองทุนสวัสดิการย่อย มีจุดเด่น ก็คือการจัดให้มีคณะกรรมการกองทุนฯละ 3 คน คอยดูแลรับผิดชอบและบริหารจัดการในแต่ละกองทุนสวัสดิการย่อย ซึ่งประธานสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคีให้เหตุผลที่น่าสนใจในกรณีนี้ว่า “...จริงๆ แล้ว เจตนาหลัก คือ เพื่อแสวงหาคนรุ่นใหม่มาต่อยอดการดำเนินงานในอนาคต เราจะเห็นว่ากลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งหลายๆ กลุ่มในปัจจุบัน เมื่อมีการเปลี่ยนผ่านกลุ่มไปยังคณะกรรมการรุ่นที่สอง-สาม การบริหารจัดการกลุ่มจะแผ่วลง หรือบางแห่งถึงกับล้มหายตายจากไป เราให้ความสำคัญในปัญหาดังกล่าว ดังนั้นการจัดให้มีคณะกรรมการของแต่ละกลุ่ม เนื้อหาสาระสำคัญก็เพื่อฝึกความรับผิดชอบในส่วนตัวของตน แม้ว่าการกิจกรรมของแต่ละกลุ่มแทบจะไม่มีอะไรมาก เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน แต่เราจะเห็นว่าเขารู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ยกตัวอย่างเช่น กองทุนการกองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส เมื่อก่อนเรามีสมาชิกผู้พิการ 3 คน เขาก็ออกไต่เต๋กัน ร่วมกับคณะกรรมการฯซื้อสิ่งของไปเยี่ยมเยียนผู้พิการถึงบ้าน สร้างความ

ประทับใจไปตามๆ กัน...” (สัมภาษณ์ประธานฯ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2560) โดยสวัสดิการที่เป็นกองทุนการเงินทั้ง 9 กองทุนสวัสดิการย่อย มีดังนี้

1.1.1 กองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดสวัสดิการให้กับเด็กและเยาวชน มีสมาชิก 35 คน ปัจจุบันมีเงินฝากออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษาทั้งสิ้น 89,895 บาท จัดสรรเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี เป็นเงินทั้งสิ้น 7,782 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบปฏิบัติ ดังนี้คือ (1) สมาชิกของกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา คือ สมาชิกวิสามัญของสถาบันการเงินชุมชน (ตามระเบียบข้อ 7 ข) (2) หมายถึง บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือผู้เยาว์ หรือผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส หรือบุคคลอื่นๆ ที่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ที่มีอายุไม่เกิน 20 ปีบริบูรณ์ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและข้อปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา (2) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์ปกติของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 4 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่อายุการฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป (3) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์พิเศษของกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา เดือนละหนึ่งร้อยบาทหรือปีละไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยบาท ซึ่งมีเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่อายุการฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ยกเว้นมีเจตนาฝากเป็นรายเดือนเป็นประจำทุกเดือนไม่ต้องนับอายุการฝากเงิน (4) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์พิเศษของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก เดือนละหนึ่งร้อยบาทหรือปีละไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยบาท โดยได้รับเงินสวัสดิการตอบแทนตามระเบียบปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก (5) สมาชิกมีสิทธิได้รับการจัดสรรเงินสวัสดิการพิเศษ หากกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษามีรายได้คงเหลือหรือได้รับเงินบริจาคในแต่ละปี ทั้งนี้การจัดสรรให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการฯ ร่วมกับคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาวงฯ เป็นกรณีไป (6) สมาชิกมีสิทธิตามโครงการสวัสดิการพิเศษของกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา กล่าวคือหากสมาชิกมีความจำเป็นเร่งด่วนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา ก็สามารถให้ผู้ปกครองโดยชอบธรรมใช้สิทธิในการยืมเงินปลอดดอกเบี้ยจากสถาบันการเงินชุมชนเพื่อการนั้นๆ ได้ โดยอาจผ่อนชำระคืนรายเดือนหรือรายงวด ทั้งนี้ให้ทำเป็นหนังสือสัญญาไว้กับสถาบันการเงินชุมชน (7) เด็กแรกเกิดที่เป็นบุตรของสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนทุกคน มีสิทธิได้รับสวัสดิการของกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา เป็นเงิน

สวัสดิการมูลค่าห้าร้อยบาท โดยให้ผู้ปกครองเด็กแรกเกิดนำเอกสารสำเนาใบเกิดหรือสำเนาทะเบียนบ้านมาแสดง เพื่อจัดทำใบสมัครสมาชิกและสมุดเครดิตประจำตัวสมาชิกกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา ซึ่งเงินสวัสดิการห้าร้อยบาทดังกล่าว จะฝากไว้เป็นหุ้นสัจจะออมทรัพย์เป็นเงินหนึ่งร้อยบาท ฝากออมทรัพย์กองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกเป็นเงินสามร้อยบาท และฝากออมทรัพย์กองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษาเป็นเงินหนึ่งร้อยบาท และได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมในการจัดทำสมุดเครดิตประจำตัวกองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา และสมุดประจำตัวกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก และ (8) การคิดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากหรือเงินสวัสดิการตอบแทน จะคิดให้เมื่อสิ้นรอบปีบัญชีของสถาบันการเงินชุมชน คือ วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

1.1.2 กองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดสวัสดิการให้กับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส เดิมมีสมาชิก 3 คน เสียชีวิต 1 คน คงเหลือ 2 คน มีการฝากเงินออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส จำนวน 1 คน เป็นเงิน 417 บาท จัดสรรเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี เป็นเงินทั้งสิ้น 38 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบปฏิบัติ ดังนี้คือ (1) สมาชิกของกองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส คือ สมาชิกวิสามัญของสถาบันการเงินชุมชน (ตามระเบียบข้อ 7 ข (2) หมายถึง บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือผู้เยาว์ หรือผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส หรือบุคคลอื่นๆ ที่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และข้อปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส (2) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์ปกติของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 4 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่อายุการฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป (3) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์พิเศษของกองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส เดือนละหนึ่งร้อยบาทหรือปีละไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยบาท ซึ่งมีเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่มีอายุการฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ยกเว้นมีเจตนาฝากเงินเป็นรายเดือนเป็นประจำทุกเดือนไม่ต้องนับอายุการฝากเงิน (4) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์พิเศษของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก เดือนละหนึ่งร้อยบาทหรือปีละไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยบาท โดยได้รับเงินสวัสดิการตอบแทนตามระเบียบปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก (5) สมาชิกมีสิทธิได้รับเงินบริจาคช่วยเหลือจากกองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส

รายละเอียดสลิปบาทต่อเดือนต่อคน เป็นประจำทุกเดือน (6) สมาชิกมีสิทธิได้รับการจัดสรรเงินสวัสดิการพิเศษ หากกองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส มีรายได้คงเหลือหรือได้รับเงินบริจาคในแต่ละปี ทั้งนี้การจัดสรรให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการฯ ร่วมกับคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนเป็นกรณีไป (7) สมาชิกมีสิทธิตามโครงการสวัสดิการพิเศษ ของกองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส กล่าวคือ หากสมาชิกมีความจำเป็นเร่งด่วนใดๆ ก็สามารถให้ผู้ปกครองโดยชอบธรรมใช้สิทธิในการยืมเงินปลอดดอกเบี้ยจากสถาบันการเงินชุมชนเพื่อการนั้นๆ ได้ โดยอาจผ่อนชำระคืนเป็นรายเดือนหรือรายงวด ทั้งนี้ให้ทำเป็นหนังสือสัญญาไว้กับสถาบันการเงินชุมชน และ 8) การคิดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากหรือเงินสวัสดิการตอบแทน จะคิดให้เมื่อสิ้นรอบปีบัญชีของสถาบันการเงินชุมชน คือ วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

1.1.3 กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ มีสมาชิก 22 คน ปัจจุบันมีเงินฝากออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุทั้งสิ้น 49,117 บาท จัดสรรเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี โดยเป็นสวัสดิการตอบแทนให้แก่ผู้ฝากเงินร้อยละ 7 ต่อปี เป็นเงิน 3,410 บาท และเป็นสวัสดิการตอบแทนให้แก่กองทุนสวัสดิการชุมชนร้อยละ 2 ต่อปี เป็นเงิน 974 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบปฏิบัติ ดังนี้คือ (1) สมาชิกของกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ คือ สมาชิกสามัญของสถาบันการเงินชุมชน (ตามระเบียบข้อ 7 ก) หมายถึง บุคคลที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและข้อปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ (2) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์ปกติของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 4 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่อายุการฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป (3) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์พิเศษของกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ เดือนละหนึ่งร้อยบาทหรือปีละไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยบาท ซึ่งมีเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่อายุการฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ยกเว้นมีเจตนาฝากเป็นรายเดือนเป็นประจำทุกเดือนไม่ต้องนับอายุการฝากเงิน แต่ตัวสมาชิกเองจะได้รับเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 7 ส่วนอีกร้อยละ 2 ให้หักเป็นเงินบริจาคสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อการสาธารณประโยชน์ทั่วไป (4) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์พิเศษของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก เดือนละหนึ่งร้อยบาทหรือปีละไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยบาท โดยได้รับเงิน

สวัสดิการตอบแทนและสิทธิพิเศษตามระเบียบปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก (5) สมาชิกมีสิทธิได้รับการจัดสรรเงินสวัสดิการพิเศษ หากกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุมีรายได้ คงเหลือหรือได้รับเงินบริจาคในแต่ละปี ทั้งนี้การจัดสรรให้อยู่ในดุลยพินิจของ คณะอนุกรรมการฯ ร่วมกับคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนเป็นกรณีไป และ (6) การคิด อัตราดอกเบี้ยเงินฝากหรือเงินสวัสดิการตอบแทน จะคิดให้เมื่อสิ้นรอบปีบัญชีของสถาบัน การเงินชุมชน คือ วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

1.1.4 กองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดสวัสดิการ เกี่ยวกับสุขภาพให้กับสมาชิกทุกคน ตลอดจนเรื่องฉาปนกิจสงเคราะห์เมื่อสมาชิกเสียชีวิต สมาชิกทุกคน 137 คน เป็นสมาชิกของกองทุนนี้ มีเงินฝากออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการ สุขภาพสมาชิกทั้งสิ้น 157,158 บาท จัดสรรเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี โดยเป็นสวัสดิการตอบแทนให้แก่ผู้ฝากเงินร้อยละ 7 ต่อปี เป็นเงิน 10,754 บาท และเป็น สวัสดิการตอบแทนให้แก่กองทุนสวัสดิการชุมชนร้อยละ 2 ต่อปี เป็นเงิน 3,074 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบปฏิบัติ ดังนี้คือ (1) สมาชิกของกองทุน สวัสดิการสุขภาพสมาชิก คือ สมาชิกทุกคนทั้งสมาชิกสามัญและวิสามัญของสถาบันการเงิน ชุมชน (ตามระเบียบข้อ 7 ก และ ข (2)) และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและข้อ ปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก ยกเว้น สมาชิกที่เป็นกลุ่ม องค์กร กองทุน หรือ หน่วยงาน (ตามระเบียบข้อ 7 ข (1)) เช่น วัด โรงเรียน ฯลฯ ที่คณะกรรมการสถาบันการเงิน ชุมชนมีมติเห็นชอบให้เป็นสมาชิกได้ (2) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์ปกติของสถาบัน การเงินชุมชน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 4 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่อายุการฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป (3) สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนทุกคน ถูกบังคับให้ต้องฝากเงินออมทรัพย์ พิเศษของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกอย่างน้อยหนึ่งร้อยบาท หรือปีละไม่เกินหนึ่งพัน สองร้อยบาท ซึ่งมีเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 9 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่อายุ การฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ยกเว้นมีเจตนาฝากเป็นรายเดือนเป็นประจำทุกเดือน ไม่ต้องนับ อายุการฝากเงิน แต่ตัวสมาชิกเองจะได้รับเงินสวัสดิการตอบแทนในอัตราร้อยละ 7 ส่วนอีก ร้อยละ 2 ให้หักเป็นเงินบริจาคสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อการสาธารณประโยชน์ ทั่วไป (4) สมาชิกสามัญของสถาบันการเงินชุมชนทุกคน มีสิทธิตามโครงการสวัสดิการพิเศษ ของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก กล่าวคือ หากสมาชิกมีความจำเป็นเร่งด่วนเกี่ยวกับเรื่อง

สุขภาพของตนเองและครอบครัว สามารถใช้สิทธิในการยืมเงินปลอดดอกเบี้ยจากสถาบันการเงินชุมชนเพื่อการนั้นๆ ได้ โดยอาจผ่อนชำระคืนเป็นรายเดือนหรือรายงวด ทั้งนี้ให้ทำเป็นหนังสือสัญญาไว้กับสถาบันการเงินชุมชน (5) สมาชิกมีสิทธิได้รับสวัสดิการเกี่ยวกับเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก กล่าวคือ เมื่อสมาชิกของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกเสียชีวิตลงไม่ว่ากรณีใด ให้กองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกหักเงินฝากออมทรัพย์พิเศษของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกทุกคนๆ ละห้าสิบบาท เพื่อเป็นเงินสมทบจ่ายช่วยเหลือญาติของสมาชิกผู้เสียชีวิต และให้กองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกออกเงินสมทบช่วยเหลือเพิ่มเติมอีกจำนวนครึ่งหนึ่งของเงินรวมทั้งหมดที่หักคนละห้าสิบบาทจากสมาชิกทุกคน พร้อมทั้งให้กองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกวางพวงหรีด และเป็นเจ้าภาพงานศพในนามของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกและสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งเงินที่รวบรวมได้จากทั้งสองส่วนดังกล่าวให้มอบกับญาติของผู้เสียชีวิตต่อหน้าสาธารณชนที่มาร่วมในงานศพ (6) ในกรณีเงินฝากออมทรัพย์พิเศษของสมาชิกในกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก คงเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยบาท ให้คณะอนุกรรมการฯ เรียกเก็บเงินฝากเพิ่มให้ครบอย่างน้อยหนึ่งร้อยบาท เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการหักเงินฌาปนกิจสงเคราะห์ หากเกิดกรณีที่เงินฝากออมทรัพย์พิเศษของสมาชิกในกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิกไม่เพียงพอให้หักให้นำเงินฝากออมทรัพย์หรือเงินฝากตัวอื่นๆ ของสมาชิกผู้นั้นมาหักชดเชยแทน แล้วแจ้งให้สมาชิกผู้นั้นทราบเมื่อมีโอกาส และ (7) การคิดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากหรือเงินสวัสดิการตอบแทน จะคิดให้เมื่อสิ้นรอบปีบัญชีของสถาบันการเงินชุมชน คือ วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี

1.1.5 กองทุนสวัสดิการอาชีพ มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดสวัสดิการเกี่ยวกับอาชีพให้กับสมาชิกสามัญทุกคน สมาชิกสามัญทุกคน 67 คน เป็นสมาชิกของกองทุนนี้ มีเงินฝากออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการอาชีพทั้งสิ้น 53,824 บาท ได้รับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี เป็นเงิน 2,153 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบปฏิบัติดังนี้คือ (1) สมาชิกของกองทุนสวัสดิการอาชีพ คือสมาชิกสามัญของสถาบันการเงินชุมชนทุกคน (ตามระเบียบข้อ 7 ก) และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและข้อปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการอาชีพ (2) สมาชิกมีสิทธิฝากเงินออมทรัพย์ปกติของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากร้อยละ 4 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่อายุการฝากตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป เมื่อสิ้นรอบปีบัญชีของสถาบันการเงินชุมชน คือ วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี (3) สมาชิกมี

สิทธิฝากเงินออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก เดือนละหนึ่งร้อยบาทหรือปีละไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยบาท โดยได้รับเงินสวัสดิการตอบแทนและสิทธิพิเศษตามระเบียบปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก 4) สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการ มีสิทธิได้รับผลประโยชน์ตามที่กองทุนสวัสดิการอาชีพจัดให้มีขึ้นในแต่ละครั้ง ทั้งนี้ให้เป็นไปตามระเบียบปฏิบัติที่คณะกรรมการร่วมกับคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนกำหนดขึ้นเป็นกรณีไป เช่น โครงการปুষหมักชีวภาพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โครงการกสิกรรมไร้สารพิษ เป็นต้น และ (5) สมาชิกมีสิทธิขอส่วนลดพิเศษ ในการซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่กองทุนสวัสดิการอาชีพจัดจำหน่ายในอัตราตามที่คณะกรรมการฯ กำหนดให้มีขึ้นในแต่ละครั้ง และหากกองทุนสวัสดิการอาชีพเปิดการรับซื้อผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์อันเกิดจากอาชีพสมาชิกจะได้รับสิทธิพิเศษก่อนเป็นลำดับต้นๆ ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการฯ

1.1.6 กองทุนสวัสดิการชุมชน มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดสวัสดิการเพื่อส่งเสริมช่วยเหลือชุมชนและสังคมทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นบุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงาน หรือสถานที่ใดๆ สมาชิกทุกคนรวมทั้งสมาชิกที่เป็นกลุ่มองค์กร จำนวน 147 ราย เป็นสมาชิกของกองทุนนี้ มีเงินฝากออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการชุมชนทั้งสิ้น 11,457 บาท ได้รับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี เป็นเงิน 2,458 บาท และยังได้รับจัดสรรสวัสดิการตอบแทนจากกองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก และกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุร้อยละ 2 ต่อปี เป็นเงิน 4,048 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบปฏิบัติ ดังนี้คือ (1) สมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชน หมายถึง สมาชิกสถาบันการเงินชุมชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนต่างๆ ที่พร้อมจะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และข้อปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการชุมชน (2) หากสมาชิกมีความประสงค์ให้กองทุนสวัสดิการชุมชนช่วยเหลือ หรือส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องใด ให้แจ้งกับคณะกรรมการหรือคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนทราบ เพื่อที่คณะกรรมการหรือคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนจะได้พิจารณาให้การช่วยเหลือเป็นกรณีไป และ (3) เงินช่วยเหลือหรือส่งเสริมสนับสนุนของกองทุนสวัสดิการชุมชน ถือเป็นเงินบริจาคใช้แล้วหมดไป ไม่สามารถเรียกกลับคืนมาได้

1.1.7 กองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยง มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกผู้กู้เงินสามัญของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาตีทุกคน สมาชิกเฉพาะที่กู้เงินสามัญ 21 คน (ไม่รวมสมาชิกที่กู้เงินฉุกเฉิน) เป็นสมาชิกของกองทุนนี้ มีเงินฝาก

ออมทรัพย์ของกองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยงทั้งสิ้น 97,139 บาท ได้รับดอกเบี้ยในอัตรา ร้อยละ 6 ต่อปี เป็นเงิน 3,886 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบ ปฏิบัติ ดังนี้คือ (1) สมาชิกของกองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยง หมายถึง สมาชิกสามัญ ของสถาบันการเงินชุมชน (ตามระเบียบข้อ 7 ก) และกู้เงินประเภทสามัญของสถาบันการเงิน ชุมชน (ตามระเบียบฯ ข้อ 39 (1)) ที่พร้อมปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและข้อปฏิบัติของ กองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยง (2) สมาชิกที่กู้เงินสามัญ (ตามระเบียบข้อ 39 (1)) ของระเบียบข้อบังคับสถาบันการเงินชุมชน ต้องถูกหักเงินสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการประกัน ความเสี่ยงในอัตราร้อยละหนึ่งของวงเงินที่ขอกู้ ทุกครั้งที่ทำสัญญากู้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกัน อัตราร้อยละในการกู้เงินกรณีที่ถูกเงินเสียชีวิตหลังจากที่กู้เงินไปแล้ว ความรับผิดชอบจะได้ไม่ ต้องตกไปถึงผู้รับโอนสิทธิ์หรือบุคคลในครอบครัวของผู้กู้เงิน หรือผู้ค้ำประกันเงินกู้ ซึ่งการหัก เงินประกันความเสี่ยงนี้ถือเป็นเงินจ่ายขาด ผู้กู้ไม่สามารถเรียกเงินคืนได้ไม่ว่ากรณีใดๆ (3) สมาชิกที่กู้เงินสวัสดิการตามโครงการพิเศษต่างๆ และเงินกู้ฉุกเฉิน ได้รับการยกเว้นไม่ต้อง เข้าร่วมโครงการของกองทุนประกันความเสี่ยง แต่หากสมาชิกผู้กู้เงินมีความประสงค์ที่จะเข้า ร่วมโครงการ ก็ให้ถือเป็นสิทธิของสมาชิกแต่ละรายที่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ และ (4) หากสมาชิกผู้กู้เงินเสียชีวิตลง ในขณะที่ยังมีหนี้ค้างอยู่กับสถาบันการเงินชุมชน ให้ กองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยงเข้ารับผิดชอบชำระหนี้ค้างแทน โดยอาจจ่ายชำระ เป็นรายงวดเช่นเดิม หรือจัดทำรายงวดใหม่ หรือชำระหนี้ทั้งหมดในคราวเดียวทั้งเงินต้นและ ดอกเบี้ย ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการฯ

1.1.8 กองทุนสวัสดิการออมแถมทรัพย์สิน มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดเก็บค่า เข้าทรัพย์สิน และให้บริการสวัสดิการที่ไม่ใช่อยู่ในรูปแบบกองทุนการเงินของสถาบันการเงิน ชุมชนบ้านเขาดี สมาชิกทุกคนเป็นสมาชิกของกองทุนนี้ มีเงินฝากออมทรัพย์ของกองทุน สวัสดิการออมแถมทรัพย์สินทั้งสิ้น 2,212 บาท ได้รับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี เป็นเงิน 88 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบปฏิบัติ ดังนี้คือ (1) สมาชิก ของกองทุนสวัสดิการออมแถมทรัพย์สิน หมายถึง ทุกคนทั้งที่เป็นและไม่ได้เป็นสมาชิกของ สถาบันการเงินชุมชน ที่พร้อมปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและข้อปฏิบัติของกองทุน สวัสดิการออมแถมทรัพย์สิน (2) การเช่าหรือยืมทรัพย์สินของสถาบันการเงินชุมชน สมาชิก ต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการเช่าหรือยืมทรัพย์สินของสถาบันการเงินชุมชน ระยะเวลาใน

การเช่าหรือยืม และลงลายมือชื่อการเช่าหรือยืมในสมุดบันทึกการยืม-คืนทรัพย์สินของสถาบันการเงินชุมชนไว้เป็นหลักฐาน (3) ปัจจุบันได้กำหนดค่าธรรมเนียมการเช่าไว้เฉพาะเด่นท์ ในอัตราหลังละสามร้อยบาทต่องานของครุเรือ่นสมาชิกหรือประชาชนทั่วไปโดยไม่จำกัดจำนวนคืนและวัน ส่วนวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องครัว หรือทรัพย์สินอื่นของสถาบันการเงินชุมชนไม่ได้กำหนดค่าธรรมเนียมเช่าไว้ แต่สามารถให้ยืมไปใช้ในางานของสมาชิกหรือประชาชนทั่วไปได้ และเมื่อสิ้นสุดงานของสมาชิกแล้วให้นำส่งคืนให้ครบถ้วนทุกประการ (4) สำหรับประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสถาบันการเงินชุมชน หากประสงค์จะเช่าหรือยืมทรัพย์สินของสถาบันการเงินชุมชน ให้สามารถเช่าหรือยืมได้ในนามสมาชิกคนใดคนหนึ่งเท่านั้น และ (5) เมื่อนำทรัพย์สินที่เช่าหรือยืมกลับมาส่งคืนให้กับสถาบันการเงินชุมชน ให้ผู้นำส่งคืนลงลายมือชื่อในสมุดบันทึกการยืม-คืนทรัพย์สินของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาดี ไว้เป็นหลักฐาน และหากเป็นกรณีเช่าเด่นท์ให้ผู้นำส่งคืนจ่ายค่าธรรมเนียมการเช่าตามระเบียบปฏิบัติให้เรียบร้อย หรือหากมีทรัพย์สินชำรุดหรือสูญหาย ให้เปรียบเทียบค่าปรับตามความเป็นจริงในราคาปัจจุบัน จากนั้นให้ผู้รับซึ่งเป็นคนใดคนหนึ่ง ในคณะกรรมการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายลงลายมือชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐาน

1.1.9 กองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคง มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในการรักษาเงินทุนสำรองและเงินผลประโยชน์อื่นๆ เพื่อค้ำประกันความมั่นคงในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาดี สมาชิกทุกคนเป็นสมาชิกของกองทุนนี้ โดยนำเงินของสถาบันส่วนหนึ่งไปฝากกับธนาคารออมสิน สาขาปฐมพร ทั้งในรูปเงินฝากออมทรัพย์ และเงินฝากในรูปของเงินซื้อกรมธรรม์กลุ่มให้กับสมาชิก ปัจจุบันมียอดเงินฝากของกองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคงทั้งสิ้น 213,621 บาท ได้รับดอกเบี้ยในอัตราเงินฝากของธนาคารออมสิน (ข้อมูล ณ สิ้นปีบัญชี 31 ธันวาคม 2561) โดยมีระเบียบปฏิบัติ ดังนี้คือ (1) สมาชิกของกองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคง คือ สมาชิกทุกคนทั้งสมาชิกสามัญและวิสามัญของสถาบันการเงินชุมชน (ตามระเบียบข้อ 7 ก และ ข) และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและข้อปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคง และ (2) กองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคง มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกองทุนสำรองในการเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่สถาบันการเงินชุมชน เป็นหลักประกันความเสี่ยงในอนาคตให้กับสถาบันการเงินชุมชน หากมีเหตุให้ต้องยกเลิกกิจการ กองทุนนี้จะถูกนำออกมาใช้จ่ายคืนให้กับสมาชิกหรือเพื่อประโยชน์ของสมาชิกมากที่สุด

1.2 สวัสดิการที่ไม่ใช่อยู่ในรูปแบบกองทุนการเงิน มีการดำเนินการโดยจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์อันเป็นทรัพย์สินของสถาบันการเงินชุมชน ที่อนุญาตให้ยืมไปใช้จัดงานในครัวเรือนของสมาชิกและประชาชนทั่วไปได้ อาทิ ชุดลำโพงขยายเสียงพร้อมไมค์สำเร็จแบบหิ้ว กล้องถ่ายรูป ดิจิตอล พัดลมตั้งโต๊ะชนิดเย็น เครื่องคิดเลข และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดงานเลี้ยง ได้แก่ เต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องครัว แก้วน้ำ ถังน้ำแข็ง เป็นต้น ซึ่งวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้จัดไว้สำหรับใช้งานโดยส่วนรวมของสถาบันการเงินชุมชน อันถือเป็นสวัสดิการของกลุ่ม

อย่างไรก็ตาม สวัสดิการที่ไม่ใช่กองทุนการเงินเหล่านี้ เมื่อจะนำไปใช้ออกสถาบันการเงินชุมชน ได้มีการออกระเบียบปฏิบัติไว้ เพื่ออนุญาตให้สมาชิกและบุคคลทั่วไปสามารถยืมหรือเช่ายืมไปใช้ในชุมชนได้ โดยให้ใช้ระเบียบปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการซ่อมแซมทรัพย์สิน (ข้อ 1.8) ซึ่งถ้าใช้ในกิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชนเองจะไม่มีค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด แต่ถ้าสมาชิกหรือบุคคลทั่วไปต้องการนำไปใช้งานอื่นที่ไม่ใช่กิจกรรมของสถาบันการเงินชุมชน จะต้องมีการใช้จ่ายเฉพาะค่าเช่าเต็นท์ ส่วนทรัพย์สินหรือวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ เป็นการให้บริการยืมฟรี ซึ่งสมาชิกหรือประชาชนทั่วไปที่มาเช่าหรือยืมจะต้องมาขอยืมไปเอง และนำส่งคืนให้ครบถ้วนและไม่ชำรุดหลังจากใช้งานเสร็จสิ้นแล้ว หากมีทรัพย์สินชำรุดหรือสูญหายให้เปรียบเทียบค่าปรับตามความเป็นจริงในราคาปัจจุบัน โดยการดำเนินการยืมคืนหรือเช่าให้อยู่ภายใต้ระเบียบปฏิบัติของกองทุนสวัสดิการซ่อมแซมทรัพย์สิน

ส่วนที่ 2 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาในอนาคต ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการย่อยต่างๆ โดยมีคณะกรรมการรับผิดชอบดูแลที่ผ่านมานั้น เป็นที่พึงพอใจของสมาชิก ปัญหาอุปสรรคมีไม่มากซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่มองว่าไม่มีถือว่าเป็นปัญหา ดังนี้

2.1 กองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา พบว่า การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและมีความคิดเห็นให้ดำเนินการต่อเนื่องต่อไป ยังไม่พบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ มีเพียงเล็กน้อย เช่น การฝากเงินยังไม่ได้เป็นการฝากโดยตัวเด็กจริงๆ การกู้ยืมเงินปลดดอกเบี้ยยืมสำหรับการศึกษาไม่มีเงินให้ยืม เป็นต้น โดยมีข้อเสนอแนะว่า ควรหาวิธีการเพื่อฝึกเด็กๆ ให้มีนิสัยรักการออมเงินด้วยตนเองที่ไม่ใช่ผู้ปกครองเป็นผู้ฝากเงินแทน ควรหาเงินทุนมาสำรองฉุกเฉินเพื่อเป็นสวัสดิการพิเศษยืมเงินเพื่อการศึกษาของบุตร

หลาน เป็นต้น ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ พยายามหาวิธีการเพื่อนำให้เด็กๆ ได้ฝากเงินด้วยตัวเอง เช่น อาจหาของรางวัลต่างๆ ไว้เป็นสินน้ำใจ ทั้งนี้เพื่อฝึกนิสัยรักการออมให้ติดตัวไปตั้งแต่เด็กๆ และสะสมเงินสำรองสภาพคล่องเพื่อให้สมาชิกได้ยืมเงินฉุกเฉินเพื่อการศึกษา

2.2 กองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส พบว่า การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส บางครั้งคณะกรรมการและคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนก็ลงพื้นที่ไปเยี่ยมเยียนถึงบ้าน สร้างความประทับใจและกำลังใจให้กับผู้ดูแลผู้พิการ ทั้งยังสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับสถาบันการเงินชุมชน แต่ก็มีสมาชิกบางส่วนที่ยังไม่เห็นด้วยมากนัก โดยมองว่าเป็นภาระของสถาบันการเงินชุมชนที่ต้องคอยแบกภาระจ่ายเงินเข้าบัญชีให้กับผู้พิการเป็นประจำทุกเดือน แม้ว่าเดือนละ 50 บาท จะไม่มากแต่เมื่อเวลาผ่านไปหลายปีมันก็มากเช่นกัน โดยมีข้อเสนอแนะว่าตัวผู้พิการหรือญาติผู้พิการก็ควรให้ความสำคัญกับการออมด้วย เช่น นำเงินมาฝากออมทรัพย์ไว้บ้างในนามผู้พิการ เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉินไม่ใช่รอให้กลุ่มนำเงินเข้าบัญชีให้แต่เพียงฝ่ายเดียว และกลุ่มเองควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถดูแลระบบสวัสดิการได้มากกว่านี้ ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ พยายามกระตุ้นให้ผู้ดูแลผู้พิการเห็นความสำคัญของการออมเงินเพื่อเก็บไว้ยามฉุกเฉิน และหาวิธีประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลระบบสวัสดิการเพิ่มมากขึ้น

2.3 กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ดีและถูกใจสมาชิกผู้สูงอายุ โดยที่ในระยะแรก นายประสงค์ แสนดี(นามสมมุติ) ในฐานะประธานอนุกรรมการกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุยังแข็งแรงอยู่ จะมีกิจกรรมพาผู้สูงอายุไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ แต่ปัจจุบันนายประสงค์อายุมากขึ้นแล้ว เดินทางไม่สะดวก กิจกรรมต่างๆ ก็เลยลดลงไป จึงควรจัดให้มีคนรับผิดชอบแทน และจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุให้มากขึ้น เช่น พาไปทัศนศึกษา พาไปไหว้พระ 9 วัด หรือกิจกรรมประเภทฝึกอาชีพจักสาน ทำดอกไม้จันทน์ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้สูงอายุจะให้ความสำคัญกับกลุ่มมากกว่าสมาชิกกลุ่มอื่นๆ โดยสะท้อนได้จากเวลาที่มีการประชุมใหญ่จะมีกลุ่มผู้สูงอายุมาร่วมค่อนข้างมากกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ก็ยังพบว่าผู้สูงอายุบางคนไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ จึงควรมีข้อกำหนดว่าเมื่อสมาชิกอายุครบ 60 ปีแล้ว ต้องเข้าสังกัดกองทุน

สวัสดิการผู้สูงอายุทุกคน ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ พยายามจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุให้มากขึ้น เช่น การพาไปทัศนศึกษาตามสถานที่สำคัญ จัดกิจกรรมร่วมกันไปทำบุญที่วัด และหาวิธีส่งเสริมกิจกรรมร่วมระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหลานเพื่อเสริมสร้างความอบอุ่นให้เกิดความร่วมมือต่างวัย

2.4 กองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก พบว่า การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพสมาชิก โดยเฉพาะกิจกรรมฌาปนกิจสงเคราะห์ ที่เมื่อมีสมาชิกเสียชีวิตจะมีการวางพวงหรีดและร่วมเป็นเจ้าของงานศพ 1 คืน โดยนำเงินฌาปนกิจสงเคราะห์พร้อมทั้งทรัพย์สินของสมาชิกผู้เสียชีวิตไปมอบให้ในงานศพ และมีการชี้แจงสรุปแบบย่อๆ ให้ผู้มาร่วมงานได้รับทราบ การดำเนินงานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและถูกใจสมาชิก เพราะมีความเป็นรูปธรรมชัดเจน มีการปฏิบัติต่อเนื่องมาหลายปีจนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป แต่สมาชิกอยากให้มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสุขภาพเพิ่มขึ้น เช่น จัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี จัดให้มีการจ่ายค่ารักษาพยาบาล การจ่ายค่านอนค้างโรงพยาบาล การแจกยาสามัญประจำบ้าน เป็นต้น โดยให้ดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพคล่องทางการเงินของสถาบันการเงินชุมชน ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ พยายามจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพให้มากขึ้น เช่น ประสานงานกับอสม.ประจำหมู่บ้านให้มีการตรวจสุขภาพประจำปี การจัดหาสามัญประจำบ้านไว้แจกจ่ายสมาชิก การจ่ายสมทบค่ารักษาพยาบาลบางส่วน เป็นต้น

2.5 กองทุนสวัสดิการอาชีพ พบว่า การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับอาชีพให้กับสมาชิกเป็นกิจกรรมที่ดีแต่ยังไม่เป็นที่ถูกใจสมาชิกมากนัก เช่น การจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพก็ยังคงเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม การเพาะกล้าไม้แจกก็ยังเป็นไม่ใช่สอยที่สมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่นิยมปลูก ดังนั้นจึงควรผลักดันให้มีกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับอาชีพของสมาชิกมากขึ้นซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร กิจกรรมที่จัดจึงอาจเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับอาชีพของสมาชิก การเชิญนักวิชาการทางการเกษตรมาให้ความรู้ การประสานงานร้านค้าทางการเกษตรมาจำหน่ายปุ๋ย ยา และอุปกรณ์ทางการเกษตรอื่นๆ ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด หรือหากจัดให้มีการแจกพันธุ์กล้าไม้ก็ควรเป็นกล้าไม้ที่สมาชิกนิยมปลูก เช่น ทุเรียน มังคุด ลองกอง เป็นต้น ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ พยายามจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางด้านอาชีพให้

หลากหลายเพิ่มมากขึ้น เช่น การฝึกอบรมอาชีพ การจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านอาชีพ การจำหน่ายปุ๋ย ยา และอุปกรณ์ทางการเกษตรในราคาที่ถูกลง เป็นต้น

2.6 กองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่า การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับชุมชนมีลักษณะเป็นสาธารณะ โดยกองทุนสวัสดิการชุมชนทำหน้าที่สะสมเงินทุนไว้จำนวนหนึ่ง แล้วบริจาคช่วยเหลือในกิจกรรมของชุมชนหรือสังคมในนามสมาชิกทุกคน ถือเป็นเรื่องที่ดีเนื่องจากเป็นการประชาสัมพันธ์กลุ่มไปในตัว แต่ในระยะหลังมากิจกรรมการบริจาคส่วนใหญ่กลายเป็นใส่ของบริจาคช่วยเหลือ ทำให้ผู้รับไม่ค่อยมองเห็นคุณค่า จึงควรจัดให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับการบริจาคด้วย เช่น หากเป็นบริจาคร่วมกองกฐิน-ผ้าป่าสามัคคี ก็ให้มีการจัดทำเป็นพุ่มกฐินหรือพุ่มผ้าป่าสามัคคีไปร่วม โดยส่งคณะกรรมการและสมาชิกส่วนหนึ่งไปร่วม รวมทั้งการบริจาคในกรณีอื่นๆ ก็ควรส่งคนไปร่วมเช่นกัน ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ พยายามส่งคนเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนให้มากขึ้น เช่น การจัดทำเป็นพุ่มกฐินหรือพุ่มผ้าป่าสามัคคีพร้อมกับส่งกรรมการและ/หรือสมาชิกไปเข้าร่วมในฐานะตัวแทนของกลุ่ม รวมทั้งการบริจาคในกรณีอื่นๆ ก็พยายามส่งคนไปเข้าร่วมเช่นกัน

2.7 กองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยง พบว่า การจัดสวัสดิการประกันความเสี่ยงให้กับสมาชิกผู้กู้เงินเป็นเรื่องที่ดี สมาชิกทุกคนเห็นด้วย เพราะนอกจากค่าประกันความเสี่ยงให้กับผู้กู้เงินแล้ว ยังสามารถค่าประกันความเสี่ยงให้กับกลุ่มด้วย เนื่องจากหากผู้กู้เสียชีวิตแล้วทางกลุ่มไม่สามารถติดตามทวงเงินกู้คืนได้ ก็จะทำให้กลุ่มเกิดหนี้เสีย (NPL) ดังนั้นการจัดให้มีกองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยงจึงเป็นที่พึงพอใจร่วมกันทั้งสมาชิกผู้กู้เงินและสมาชิกที่ไม่ได้กู้เงิน เพราะทุกคนไม่อยากจะยินคำว่าผู้กู้เงินแล้ว ไม่สามารถเรียกคืนเงินกู้กลับมาได้ ดังที่ได้ทราบข่าวจากกลุ่มอื่นๆ หลายๆ กลุ่ม ส่วนสมาชิกผู้กู้เงินเองก็แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจว่า “เราไม่รู้ว่าตนเองต้องตายวันไหน เมื่อตายไปแล้วก็ไม่อยากสร้างภาระให้กับคนข้างหลัง ดังนั้นการหักเงินกู้ร้อยละ 1 เป็นเงินประกันความเสี่ยงแล้วรับผิดชอบเงินที่เหลือทั้งหมดให้ จึงเป็นเรื่องที่พร้อมจะให้หัก ซึ่งตอนนี้ที่ไหนๆ แม้แต่ธนาคารเวลาไปกู้เงินก็ต้องบังคับให้เราทำประกันเช่นกัน หักเงินมากกว่านี้อีกด้วย” ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ พยายามศึกษาความเป็นไปได้ในการหาหน่วยงานหรือบริษัทประกันมารับรองการประกันความเสี่ยงด้านเงินกู้ให้

ครอบครัวทุกกรณี ทั้งผู้สูญเสียชีวิต ผู้ที่ไม่มีเงินจ่าย ไปจนถึงผู้กู้หนี้หนี้ หรือกรณีอื่นๆ เพื่อสำรองความมั่นคงในอนาคต

2.8 กองทุนสวัสดิการซ่อมแซมทรัพย์สิน พบว่า การจัดสวัสดิการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในลักษณะของสวัสดิการที่ไม่ใช่ตัวเงิน ด้วยการสร้างเต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องครัว เคาเตอร์ และบอร์ดประชาสัมพันธ์ ฯลฯ เป็นเรื่องเหนือความคาดหมายของสมาชิก เพราะสมาชิกไม่ได้คิดมาก่อนว่าสิ่งที่ทางกลุ่มจัดไว้บริการหรืออำนวยความสะดวกแก่สมาชิก จะเป็นสวัสดิการ ภายหลังเมื่อมีเก้าอี้พลาสติกชำรุดจึงมีแนวคิดจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการซ่อมแซมทรัพย์สิน และเปิดบริการให้เช่าเต็นท์งานละ 300 บาท จึงเริ่มมีเงินสะสมเข้ากองทุนเพื่อเก็บไว้ซ่อมแซมหรือซื้อชดเชยสำหรับทรัพย์สินที่ชำรุด แต่ที่ผ่านมายังไม่ค่อยมีคนมาเช่าเต็นท์ ส่วนใหญ่มายืมทรัพย์สินอื่นๆ ไปใช้มากกว่า บทบาทของกองทุนสวัสดิการซ่อมแซมทรัพย์สินจึงมีหน้าที่ให้บริการอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกในเรื่องยืม-คืนทรัพย์สินเหล่านั้น ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ พยายามผลักดันให้เกิดการบริการในเชิงธุรกิจให้มากขึ้น โดยศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการทำธุรกิจ เต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องครัวชุดใหญ่ ไปจนถึงการจัดสร้างเวทีสำเร็จพร้อมเครื่องดนตรี ทั้งนี้เพื่อหารายได้เข้ากองทุนซ่อมแซมทรัพย์สินและสถาบันการเงินชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

2.9 กองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคง พบว่า การจัดสวัสดิการเพื่อประกันความเสี่ยงของกลุ่มในอนาคต ภายใต้ชื่อว่ากองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคง สมาชิกส่วนใหญ่ยังไม่ทราบบทบาทที่ชัดเจน เนื่องจากยังเป็นเรื่องใหม่ที่ริเริ่มขึ้นในปี 2557 โดยคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ธนาคารออมสิน ภาค 16 ที่มาเยี่ยมเยียนกลุ่มและให้คำแนะนำว่าควรกันเงินสำรองไว้ส่วนหนึ่งเพื่อป้องกันความเสี่ยงให้กับกลุ่มในอนาคต เช่นเดียวกับสถาบันการเงินหรือธนาคารทั้งหลายที่ถูกบังคับตามกฎหมาย ให้มีการกันเงินสำรองไว้ส่วนหนึ่งเพื่อป้องกันเหตุฉุกเฉินอันทำให้ต้องล้มเลิกกิจการในอนาคต เมื่อสมาชิกทราบบทบาทของกองทุนนี้แล้วก็ยอมรับว่าเป็นผลดีต่ออนาคตของกลุ่ม แต่ก็มีสมาชิกบางส่วนที่ยังไม่มั่นใจว่าการกันเงินไว้ดังกล่าวจะเกิดประโยชน์คุ้มค่ากว่าการนำเงินมาให้สมาชิกได้ใช้ประโยชน์โดยตรงหรือไม่ ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตของสถาบันการเงินชุมชนในด้านนี้ คือ ศึกษาความเป็นไปได้ในการกันเงินประกันความเสี่ยงของกลุ่มที่คุ้มค่าต่อการลงทุน เพื่อชดเชยต่อการนำเงินออกจากระบบ

เพื่อนำไปกันสำรองไว้ เช่น การจัดซื้อพันธบัตรรัฐบาล การจัดซื้อสลากออมสิน หรือการลงทุนในรูปแบบอื่นที่มีความเสี่ยงน้อย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ปัญหาอุปสรรคในการจัดสวัสดิการชุมชนของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาดี โดยใช้วิธีแยกการบริหารจัดการออกเป็นกองทุนสวัสดิการย่อยต่างๆ และมีคณะกรรมการรับผิดชอบโดยเฉพาะนั้น เป็นที่พึงพอใจของสมาชิกจึงมีปัญหาไม่มาก สมาชิกส่วนใหญ่ถือว่าไม่เป็นปัญหา แต่ได้มีการแสดงความต้องการเพิ่มขึ้นที่สอดคล้องไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกองทุนสวัสดิการย่อย ในขณะที่มุมมองของผู้บริหารโดยเฉพาะประธานฯ ได้กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาในอนาคตไว้น่าสนใจ คือ ปัญหาเล็กๆ ก็คือหลังจากผ่านประสบการณ์ความขัดแย้งภายในชุมชนมาแล้ว ทำให้กรรมการส่วนใหญ่ไม่เอาจริงแสดงความคิดเห็นในเรื่องใหม่ๆ เมื่อมีใครเสนอความคิดเห็นเข้ามาก็พยายามหลีกเลี่ยง อยู่กันอย่างประคองตัวเพื่อไม่ให้เกิดแรงกระเพื่อมในลักษณะล้าหน้ากลุ่มอื่น จนเกินไป อันอาจทำให้เกิดความอิจฉาระหว่างกลุ่มแล้วเกิดความขัดแย้งภายในชุมชนขึ้นมาอีก ดังนั้นทางออกในการยกระดับกลุ่มในอนาคต ก็คือพยายามหาแนวทางผลักดันกลุ่มไปสู่วิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนากลุ่มมุ่งไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวต่อไป อันจะทำให้เกิดความยั่งยืนมากกว่า เช่น การแปรรูปผลผลิตจากทุเรียน ปาล์ม น้ำมัน หรือธุรกิจโฮมสเตย์ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

สถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาดี ได้มีการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการย่อย 9 ประเภท ได้แก่ กองทุนสวัสดิการเด็กและการศึกษา กองทุนสวัสดิการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ กองทุนสวัสดิการสุขภาพสมาชิก กองทุนสวัสดิการอาชีพ กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนสวัสดิการประกันความเสี่ยง กองทุนสวัสดิการซ่อมแซมทรัพย์สิน และกองทุนสวัสดิการทรัพย์สินมั่นคง นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการที่ไม่ใช่กองทุนการเงิน โดยการจัดให้มีการยืมหรือเช่ายืมทรัพย์สินของสถาบันการเงินชุมชนไปใช้ตามความต้องการได้ อันสอดคล้องเป็นไปตามแนวคิดของ ประเวศ ะสี (2001 as cited in Thisawet, Rakthong & Sawaengsi, 2007) ที่กล่าวว่า การจัดสวัสดิการสังคม อาจอยู่ในรูปของกองทุนชุมชนที่เป็นตัวเงิน โดยมีสมาชิกช่วยกันเก็บออมไว้ เพื่อให้กระบวนการออม การ

จัดการ และตัวเงิน เป็นเครื่องกระตุ้นและเสริมสร้างสวัสดิการให้แก่สมาชิก หรืออาจอยู่ในรูปของทุนที่ไม่ใช่เงิน 6 ประเภท ได้แก่ คน สังคม วัฒนธรรม ศีลธรรม ทรัพยากร และปัญญา ซึ่งถูกถักทอเข้ามาด้วยกันโดยคุณค่าที่ไม่ใช่เงิน อันได้แก่ความใกล้ชิด ความเอื้ออาทรต่อกัน ความไวเนื้อเชื่อใจ ความสุจริต ความเสียสละ คุณค่าที่ไม่ใช่เงินนี้มีพลังผูกพันเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งถ้าเข้าใจใช้เงินให้ไปหนุนคุณค่าที่ไม่ใช่เงิน เงินก็จะมีประโยชน์ในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ และยิ่งสอดคล้องตามความหมายของสวัสดิการสังคมที่องค์การสหประชาชาติได้ให้ไว้ คือ สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบของการบริการสังคมและสถาบันที่จัดขึ้นอย่างมีระเบียบ เพื่อช่วยให้บุคคลแต่ละคนและกลุ่มมีมาตรฐานของชีวิตและสุขภาพในระดับที่พึงพอใจ ตลอดจนมีสัมพันธภาพทางสังคมที่จะเปิดโอกาสให้แก่แต่ละคนและกลุ่ม มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง และกลุ่มได้อย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งมีโอกาสเสริมสร้างความอยู่ดีกินดีของตนและกลุ่ม ให้สอดคล้องกับความต้องการของครอบครัวและชุมชนด้วย (United Nation, as cited in Boonyarattanasoontorn, 2012) ซึ่งการดำเนินกิจกรรมต่างๆ สถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาติ ใช้วิธีดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีหลักคิดว่ากลุ่มเล็กๆ ก็ต้องดำเนินการแบบเล็กๆ ให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มมิฉะนั้นอาจส่งผลเสียกับกลุ่มได้ โดยจะเห็นได้จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินการมีไม่มากนัก มีเพียงความต้องการเพิ่มเติมของสมาชิกที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละกองทุนสวัสดิการ ในขณะที่ผู้บริหารให้ข้อมูลว่าการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการย่อยมีเจตนาซ่อนอยู่สองส่วน คือ เจตนาให้มีการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะที่มีความหลากหลาย และเจตนาเพื่อฝึกความรับผิดชอบและฝึกบริหารจัดการกลุ่มให้กับสมาชิกที่เป็นคณะอนุกรรมการ เป็นการฝึกคนรุ่นใหม่ที่จะถูกคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนในรุ่นต่อไป นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาติสามารถผ่านพ้นอุปสรรคนานาประการและบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการต่างๆ มาได้แบบไม่มีปัญหาอุปสรรคนั้น เกิดจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้เป็นหลัก เน้นการใช้กฎระเบียบในการบริหารจัดการกลุ่ม และเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เปรียบเสมือนบ้านเมืองที่ร่มเย็นได้ก็เพราะประชาชนทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย หากทุกคนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองก็จะวุ่นวาย เช่นเดียวกันกับกลุ่มองค์กรต่างๆ หากทุกคนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ กลุ่มองค์กรนั้นๆ ก็จะวุ่นวายและอาจสูญสลายไปในที่สุด

สรุป

การจัดสวัสดิการสังคมโดยจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการย่อย 9 ประเภทของสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี้นั้น มีเจตนาซ่อนเร้นที่น่าสนใจคือไม่ได้เน้นที่เนื้อหาสาระของกิจกรรมมากนัก แต่ต้องการเน้นที่รูปแบบเพื่อให้มีการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะที่มีความหลากหลาย และเพื่อฝึกความรับผิดชอบและฝึกบริหารจัดการกลุ่มให้กับสมาชิกที่เป็นคณะอนุกรรมการมากกว่า นอกจากนี้ผลการศึกษายังได้ส่งผลดีต่อกุ่ม ทำให้สามารถรวบรวมองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริงที่ผ่านมาให้เป็นความรู้ที่จับต้องได้ โดยยึดหลักในการทำงาน 5 ประการ ได้แก่ ยึดกฎเกณฑ์ข้อบังคับเป็นหลักในการตัดสินใจ เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน เน้นความโปร่งใสตรวจสอบได้โดยจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์ที่เป็นปัจจุบันให้สมาชิกสามารถตรวจสอบข้อมูลได้ตลอดเวลา เน้นตอบสนองความต้องการของสมาชิกอย่างเป็นธรรมเท่าเทียมกันทุกคนไม่ว่าจะเป็นกรรมการหรือสมาชิก และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองร่วมกันตัดสินใจ หากผิดก็ยอมรับว่าผิดและพร้อมที่จะแก้ไข (ดูรูปที่ 1) ซึ่งผลการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวทำให้สมาชิกมีความพึงพอใจ ส่งผลให้การบริหารจัดการที่ผ่านมามีปัญหาไม่มาก แต่ความพึงใจในประสบการณ์การต่อสู้กับความขัดแย้งทางการเมืองในชุมชนของคณะกรรมการ ก็ส่งผลให้ขาดความกระตือรือร้นในการขยายกลุ่ม ดังนั้นแนวทางการพัฒนาในอนาคต นอกจากให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกแล้ว ควรหาทางยกระดับกลุ่มไปสู่วิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 1 หลักการทำงานของคณะกรรมการสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี

นอกจากนี้ การศึกษาในครั้งนี่ยังได้ค้นพบข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า ส่วนใหญ่แล้วหน่วยงานภาครัฐจะสนับสนุนกลุ่มองค์กรต่างๆ มาพร้อมกับกำหนดกรอบกติกาไปด้วย บ่อยครั้งจึงไม่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม แต่กลุ่มก็กลัวจะเสียโอกาสจึงรับมาดำเนินการให้ ดังนั้นเมื่อสิ้นสุดโครงการทุกอย่างก็สิ้นสุดตาม เปรียบเสมือน “ต้ำน้ำพริกละลายแม่น้ำ” สูญเสียงบประมาณโดยใช่เหตุ แต่ถ้าภาครัฐเปลี่ยนแนวคิดใหม่สนับสนุนโดยไม่ต้องกำหนดกรอบมา กำหนดเพียงวัตถุประสงค์ที่ต้องการกว้างๆ ก็จะทำให้กลุ่มสามารถนำมาพลิกแพลงให้เกิดประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการได้มากกว่า ยกตัวอย่างเช่น การสนับสนุนงบประมาณสำหรับจัดสวัสดิการ ส่วนใหญ่หน่วยงานภาครัฐจะมีข้อห้ามไม่ให้นำเงินไปต่อยอดการจัดสวัสดิการ แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วหากภาครัฐมองอีกมุมหนึ่ง คือ ถ้าต้องการจัดสวัสดิการให้เข้าถึงประชาชนรากหญ้าอย่างจริงจัง อาจไม่ต้องจัดตั้งหน่วยงานใดๆ ขึ้นเลย

เพียงแคให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขึ้นทะเบียนกลุ่มไว้ แล้วสนับสนุนงบประมาณต่อยอดการจัดสวัสดิการที่กลุ่มดำเนินการอยู่ ก็สามารถผลักดันเป็นรัฐสวัสดิการได้โดยง่าย และไม่ต้องลงมือทำเองเพราะกลุ่มดำเนินการสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านอยู่แล้ว แต่ที่สำคัญต้องสนับสนุนกลุ่มที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้วจึงจะเกิดประโยชน์ เพราะที่ผ่านมภาคีรัฐจะสนับสนุนแบบเหวี่ยงแห และเน้นไปที่การจัดตั้งกลุ่มใหม่หรือสนับสนุนกลุ่มที่ยังไม่เข้มแข็ง แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วกลุ่มที่ไม่เข้มแข็งสนับสนุนเท่าไรก็ไม่เข้มแข็งอยู่ดี ดังนั้นหากปรับเปลี่ยนวิธีคิดใหม่โดยใช้กลุ่มเข้มแข็งที่มีอยู่ทั่วประเทศเป็นฐานในการจัดสวัสดิการให้กับคนรากหญ้าจะเกิดประโยชน์โดยตรง โดยที่ภาครัฐไม่ต้องลงมือทำเอง กลุ่มที่ยังไม่เข้มแข็งเขาก็จะเกิดการพัฒนาปรับปรุงตนเองให้เข้มแข็งขึ้นเอง เพราะเขาก็อยากได้งบประมาณไปจัดสวัสดิการเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากกรณีของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่ามีหลายกลุ่มประสบความสำเร็จ แต่อีกหลายกลุ่มก็ไม่ประสบความสำเร็จ การสนับสนุนแบบเหวี่ยงแหจึงไม่ใช่เรื่องที่ถูกต้อง ในทางตรงข้ามกลับกลายเป็นการบ่อนทำลายความเข้มแข็งของชุมชนอีกด้วย เพราะหลายชุมชนที่ยังไม่พร้อมกลายเป็นก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนตามมา เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหลายแห่งที่ยังไม่พร้อม ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าหากภาครัฐจะสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต้องส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มที่เข้มแข็งอยู่แล้ว และไม่ควรกำหนดกรอบ เพื่อให้กลุ่มสามารถนำไปบูรณาการได้ตามความต้องการของกลุ่ม ภาครัฐเพียงแค่กำหนดคุณสมบัติของระดับความเข้มแข็งว่า ความเข้มแข็งระดับ 1, 2, 3,... ควรมีความสมบัติเช่นไร และจะสนับสนุนงบประมาณแต่ละระดับอย่างไร พร้อมกับติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ ก็พอ

2. ปัจจุบันรัฐบาลประกาศให้มียุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รับหน้าที่ไปสานต่อ โดยกำหนดพันธกิจไว้ 4 ประการ ได้แก่ (1) พัฒนาค้นและสังคมให้มีคุณภาพเต็มตามศักยภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง (2) สร้างเสริมเครือข่ายจากทุกภาคส่วนในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม (3) พัฒนาองค์ความรู้ ชีตความสามารถ และระบบการบริหารจัดการด้านการพัฒนาสังคม และ (4) จัดระบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพื่อให้ประชาชนมีหลักประกันและมีความมั่นคงในชีวิต (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนา

สังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560) จะเห็นได้ว่าพันธกิจข้อ (4) สอดคล้องกับแนวทางการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะ (welfare pluralism) ที่เชื่อว่าการจัดสวัสดิการสังคมมิใช่เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป (Kamhom, 2004) ดังนั้นจึงถึงเวลาที่หน่วยงานภาครัฐ จะให้การส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณต่อยอดการบริหารจัดการสวัสดิการแบบพหุลักษณะของกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็งต่างๆ โดยอาจใช้วิธีกำหนดเกณฑ์ความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรให้เกิดความเป็นรูปธรรม หากกลุ่มองค์กรสามารถปฏิบัติได้ตามเกณฑ์ก็สามารถยื่นเรื่องเข้ารับการสนับสนุนงบประมาณต่อยอดได้ ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ภาครัฐเพียงคอยทำหน้าที่รับขึ้นทะเบียนกลุ่มองค์กรที่มีความเข้มแข็งต่างๆ และติดตามให้การสนับสนุนต่อเนื่อง แต่การบริหารจัดการปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติของแต่ละกลุ่มองค์กร ในที่สุดก็จะขยายตัวไปทั่วประเทศ ภาครัฐซึ่งทำหน้าที่รับขึ้นทะเบียนกลุ่มองค์กรต่างๆ เหล่านี้ ก็จะทำหน้าที่เพียงเป็นผู้รวบรวมสถิติข้อมูลสารสนเทศ เพื่อดูข้อมูลภาพรวมของประเทศ และเป็นผู้กำกับดูแลให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีคณะกรรมการกลุ่มองค์กรการเงินต่างๆ ทั่วประเทศเป็นพนักงานขับเคลื่อนงานให้ ซึ่งพนักงานเหล่านี้ทำงานด้วยจิตอาสาอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐไม่ต้องเสียงบประมาณไปว่าจ้างแต่ประการใด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. การยึดถือกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ผลการศึกษาชี้ชัดว่า สิ่งที่ทำให้สถาบันการเงินชุมชนแห่งนี้ยืนหยัดอยู่ได้นานกว่า 16 ปี ก็คือการยึดถือและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด จะเห็นได้จาก นอกจากมีระเบียบปฏิบัติหลักของสถาบันการเงินชุมชนแล้วยังมีระเบียบปฏิบัติย่อยของแต่ละกองทุนสวัสดิการย่อยอีกด้วย ซึ่งระเบียบข้อบังคับหรือระเบียบปฏิบัติที่ดี ควรต้องมีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เป็นประจำและควรทบทวนให้สมาชิกรับทราบทั่วกัน

2. การดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานทุกอย่างของสถาบันการเงินชุมชนแห่งนี้มีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยเปิดใจพร้อมที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้อื่น แต่ไม่ใช่ว่าเมื่อเห็นว่าดีแล้วจะนำมาปฏิบัติในทันทีทันใด เพราะความพร้อมและบริบทของแต่ละกลุ่มไม่เหมือนกัน การเปลี่ยนแปลงใดๆ ต้องแจ้งให้สมาชิกทราบและปิดประกาศไว้อย่างชัดเจน แต่การดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปก็อาจจะมึนจุดอ่อน คือ

ปิดกั้นความกระตือรือร้นของคณะกรรมการที่จะเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการกลุ่มให้ดีขึ้นไปกว่าเดิมได้ ดังนั้นอาจยกระดับบทบาทของกลุ่มไปสู่มิติอื่น เช่น ยกระดับไปสู่วิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนากลุ่มมุ่งไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนในอนาคต เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ สำเร็จลงด้วยดีจากความช่วยเหลือของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะกรรมการและสมาชิกสถาบันการเงินชุมชนบ้านเขาคี ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ ขอขอบคุณมูลนิธิหลวงปู่สงฆ์จันทโรเพื่อการวิจัย ที่เห็นความสำคัญและเป็นองค์กรขับเคลื่อนงานวิจัยจนบรรลุตามเป้าหมาย และขอขอบคุณ คณะอนุกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัดชุมพร และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชุมพร ที่ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยประจำปี 2561 แก่สถาบันการเงินชุมชน สำหรับใช้เป็นทุนสนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- Boonyarattanasoontorn, J. (2012). *raingan kanwichai ruang kongthun songsaem kanchat sawatdikan sangkhom* [Research Report: Social Welfare Promotion Fund]. Retrieved from <http://thaicivilsociety.com/stock/pikan.pdf>
- Pochanukul, P. (2009). *wannakam parithat lae kan sangkhro khwamru ruang sawatdikan chumchon nai prathet Thai*. Bangkok: Thammasat University
- Kamhom, R. (2004). *thitthang lae rupbaep kanchat sawatdikan sangkhom khong prathet Thai*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security.
- Community Organizations Development Institute (CODI). (2007). *sawatdikan chumchon thongthin*. Bangkok: author.
- Thisawet, S., Rakthong, R., & Sawaengsi, S. (2007). *kongthun lae sawatdikan chumchon*. Bangkok: Charoen Wit.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2016). *yutthasat krasuang Pho.So. songphanharoihoksip - songphanharoihoksipsi lae yutthasat samnakngan palat krasuang Pho.So. songphanharoihoksip - songphanharoihoksipsi krasuang kanphatthana sangkhom lae khwammankhong khong manut* [Strategy of Ministry A.D.2017-2021 and Strategy of Office of the Permanent Secretary A.D.2017-2021, Ministry of Social Development and Human Security]. Bangkok: author.